

Використання податкової ставки як інструменту забезпечення зростання доходів бюджету в Україні

Розширена анотація

Проблема формування доходів Державного та місцевих бюджетів була і лишається надзвичайно актуальною у нашій країні. Обсяги зосереджених у скарбницях коштів є вкрай недостатніми для належного виконання державою та органами місцевої влади і самоврядування покладених на них функцій. Головна причина такої ситуації загальновідома – слабка економіка, та, як наслідок, незначні обсяги основного джерела доходів бюджету – валового внутрішнього продукту. За цих обставин законодавець постійно вдається до пошуку інших можливих способів наповнення державної та місцевих скарбниць.

Найпоширенішими інструментами, які використовуються в Україні з метою наповнення бюджетів коштами, є, зокрема:

- 1) запровадження нових податків і зборів;
- 2) розширення переліку об'єктів та баз оподаткування за окремими податками і зборами;
- 3) відмова від використання прибутку у якості джерела сплати податків і зборів;
- 4) періодичний перегляд податкових ставок, умов та правил їх застосування.

У рамках роботи автор зупинився на вивченні особливостей практичного застосування останньої складової. Проаналізовано види податкових ставок, за якими стягуються податки і збори в Україні. Підсумовано, що основні надходження Державного та місцевих бюджетів в Україні забезпечують податки і збори, за якими встановлені адвалорні процентні ставки. Такий стан речей відповідає інтересам держави та платників податків: в умовах економічного зростання платники сплачують більше, при падінні ділової активності – менше. Автором було з'ясовано, що ставки оподаткування за більшістю податків, що стягуються за адвалорними ставками, з моменту набуття чинності Податковим кодексом, лишалися переважно незмінними. Зростання ставок відбувалося за податком на доходи фізичних осіб та

єдиним податком для платників 3-ої групи; скорочення – за податком на прибуток, вивізним митом (у зв'язку із приєднанням України до Світової організації торгівлі), додатково була запроваджена нова ставка оподаткування за податком на додану вартість.

Показано, що значимість платежів, що стягуються за специфічними ставками, є більш вагомою для місцевих бюджетів (30,1 % податкових надходжень) та порівняно меншою для Державного бюджету (18,2 % податкових надходжень). Використання специфічних ставок не дає, однак, жодних переваг для суб'єктів оподаткування: визначені у твердих сумах специфічні фіксовані ставки регулярно переглядаються законодавцем та за більшістю випадків зростають швидше базових показників інфляції (індексу споживчих цін та індексу цін виробників промислової продукції). Специфічні процентні ставки, встановлені за окремими податками, також захищають доходи бюджетів від знецінення: по-перше, за рахунок «прив'язування» їх до показників, які періодично переглядаються (прожитковий мінімум, мінімальна заробітна плата, нормативна грошова оцінка земельних угідь), а, по-друге, за рахунок періодичного перегляду самих податкових ставок.

Іншими прийомами, які використовує законодавець з метою збереження доходів бюджету, є затвердження податкових ставок у твердих валютах, застосування особливих коригуючих коефіцієнтів щодо ставок окремих податків (зокрема, щодо рентної плати за деякими її складовими, акцизного податку на визначені види легких та важких дистиллятів), маніпуляції з показниками прожиткового мінімуму та мінімальної заробітної плати тощо.

Показники прожиткового мінімуму та мінімальної заробітної плати мають неоднозначний вплив на формування доходів бюджету. З однієї сторони, їх зростання забезпечує автоматичне збільшення надходжень за податками, ставки яких затверджено у відсотках до даних показників (єдиний податок для платників 1-ої, 2-ої та 4-ої груп, збір за місця для паркування транспортних засобів, податок на нерухоме майно, відмінне від земельної ділянки). З іншої сторони, через особливості справляння податку на доходи фізичних осіб, зростання прожиткового мінімуму та мінімальної заробітної плати обертається недоотриманням частини бюджетних надходжень за даним платежем.

Штучне стримування росту показників мінімальної заробітної плати та прожиткового мінімуму, забезпечуючи економію бюджетних ресурсів за названими позиціями, негативно позначається на платоспроможності громадян: останні змушені сплачувати суми податку на доходи фізичних осіб більші, аніж дозволяє їхня платоспроможність. Окрім того, податкоплатники втрачають право скористатися наданим їм Законом правом на податкову соціальну пільгу, і сплачуючи фактично зайве, формують додаткові доходи бюджету. Починаючи з 2017 р. через додаткові маніпуляції з показниками прожиткового мінімуму та мінімальної заробітної плати скористатися правом на податкову соціальну пільгу може суттєво обмежена кількість осіб. Автор наголошує, що з метою забезпечення справедливих відносин між державою та платниками податків в майбутньому необхідно відмовитися від чинного на момент дослідження викривленого підходу до формування показника прожиткового мінімуму. Його розмір має щомісячно визначатися та оприлюднюватися фахівцями Державної служби статистики виходячи з реального стану справ на підставі затвердженої методики на кшталт того, як формуються інші статистичні показники, зокрема показники інфляції, а не закладатися у Законі про державний бюджет виходячи з фінансових можливостей держави.

Доходи бюджету є похідною, залежною величиною, насамперед, від результатів діяльності платників податків, частина коштів яких примусово вилучається державою з метою фінансування встановленого переліку видатків у ході виконання органами влади своїх повноважень. У цьому контексті не виправдане зростання доходів бюджету, як і їх максимізація, недоцільні допоки держава в особі наділених бюджетними повноваженнями суб'єктів не навчиться використовувати ресурси, що надійшли у її розпорядження з ефективністю, властивою приватному сектору.

Підсумовано, що лише шляхом гармонізації інтересів держави та суб'єктів господарювання, створення сприятливих податкових умов для ведення бізнесу, неприпущення необґрунтованого надмірного оподаткування можна забезпечити пожвавлення економіки, що стане запорукою наступного зростання доходів бюджету.

Повний текст статті див. за посиланням:

http://www.irbis-nbuv.gov.ua/cgi-bin/irbis_nbuv/cgiirbis_64.exe?I21DBN=LINK&P21DBN=UJRN&Z21ID=&S21REF=10&S21CNR=20&S21STN=1&S21FMT=ASP_meta&C21COM=S&2_S21P03=FILA=&2_S21STR=Fu_2018_2_9